شوعییەکان لە باخچەدا

ن/ د. مەغازی ئەلبەدراوی
و/ محەمەدی مشیر

کاتێك یەکێتی سۆڤیەت لە ساڵی 1991دا هەرەسی هێنا، کەسانێکی زۆر لەو باوەڕەدابوون کە شوعییەت(کۆمۆنیزم) لە جیهاندا کۆتایی هات. بلۆکی شوعییەت لێکهەڵوەشایەوە و ئەو رژێمانەی حوکمیان دەکرد داڕمان. هەروەها (چین)یش کە پاڵیوراوبوو پێشەنگایەتی شوعییەت بکات، لە بەرنامەی پەرەپێدانی ئابووریيدا بە سەر بازاڕەکانی خۆرئاوادا کرایەوە و بەمەش بەرە بەرە لە شوعییەت دوورکەوتەوە. دەرەنجام دەکرێ بڵێین بلۆکی شوعییەت، کە لە سەدەی بیستدا پێکهات، لێکهەڵوەشایەوەو نەما، بەڵام ئایا ئەمە واتای ئەوە دەگەیەنێ کە شوعییەت لە جیهاندا کۆتایی هات؟

لێرەدا پێویستە ئاماژە بە فەیلەسوفی ئەڵمانی (کارل مارکس) بکەین، کاتێك ئەو بنەماکانی هزری مارکسستی شوعییانەی داڕشت، هەرگیز چاوەڕوانی ئەوە نەبوو کە وڵاتانێکی وەکو روسیا و چین ببنە یەکەمین بواری پڕاکتیزەکردنی تیۆرو بۆچوونەکانی. مارکس رێك دەیڕوانییە ئەوروپا، کە تێیدا گەشەی قێزەونی سەرمایەداری دڕندەی دەبینی کە بە چ شێوەیەك چینی کرێکار هاندەدات تا کۆببێتەوە و خۆی رێکبخاو لە شۆڕشەکەیدا لە دژی سەرمایەداری بکەوێتە جووڵە. بەڵام ئەورووپاییەکان بە حوکمی رۆشنبیری و زانستە پێشکەوتووەکانیان دركیان بەمە کردو بە پەلە دژە شوعییەتێکیان لە خودی پرانسیپەکانی مارکسیزم دروستکردو پرانسیپەکانی دادی کۆمەڵایەتییان لە مارکسیزم خواست. بۆ ئەمەش بە شێوەیەکی بەرفراوان بایەخیان دایە دامەزراندنی سەندیکا کرێکارییە دوور لە سیاسەت و حزبەکان و، هەندێ مافیان بەخشیە چینی کرێکار پتر لەوەی کە شوعییەت بە ڵێنی پێدەدان، لە مەشدا گەشەکردنی بەرچاوی ئابووری و شۆڕشی پیشەسازی لە لایەکیان و، خۆقایمکردنییان لە رووی ئاسایش و سەربازییەوە لە دژی شوعییەت و مارکسیزم– لینینیزم (کە لە سۆڤیەت و چینەوە بەرەو جیهان هەنگاویان دەنا) لە لایەکی دیکەدا، هاوکاریان بوو.

ئێستاکە ئایدیاکانی سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم چوونەتە بوار و شوێنێکی دیکە تاکو دووەمین ئەزموونی خۆیان، لە دوای ئەزموونە ناسەرکەوتووەکەی خۆرهەڵات، ئەنجامبدەن، ئەم شوێنە تازەیە ئەمریکای لاتینە. هیچ گومانی تێدا نییە کە ئەم شوێنە گەلێ مەترسیدارترە لە خۆرهەڵات سەربارى جیاوازی هێزی ئابووری و سەربازی لە نێوانیاندا. زلهێزەکانی وەکو چین و روسیا دەکەونە خۆرهەڵات کە ناکرێ لە گەڵ کۆمارە هەژارەکانی لاتیندا بەراوورد بکرێن، بەڵام ئەمریکای لاتین مەترسییەکی گەلێ گەورەتر پێکدەهێنێ بە حوکمی ئەوەی هاوسێی پێشەنگی سەرمایەداری نوێیە(ئەمریکا)، کە سەدەیەك دەبێ ئەمریکای لاتین بە باخچەی پشتەوەی خۆی دەزانێ و، لە چوارچێوەی پشتێنی ئاسایشی خۆی حیسابی بۆدەکاو، لێناگەڕێ کەسێك لەوێدا دەسکاری بەرژەوەندەکانی بکا و، تەنانەت کوباش،کە بە قەڵای بچووکی کۆمۆنیزم دادەنرێ، نەیتوانیوە هیچ مەترسییەك بخاتە سەر بەرژەوەندەکانی ئەمریکا. سۆڤیەتیش نەیتوانی سوود لەو پێگەیە وەرگرێ کە تەنها چەند هەنگاوێك لەو دیوی سنوورەکانی ئەمریکایە و، کاتێکیش خرۆتشوف ویستی یاری بەکارتی کوبا بکا لە کاتی قەیرانەکەی ((خلیج الخنازير)) لە ساڵی 1962 دا، چی نەما جەنگێکی ئەتۆمی لە نێوان هەردوو ئۆردوگادا هەڵبگیرسێ، کە ئەمەش وایکرد مۆسکۆ پاشەکشە بکات.

ئێستا ئەمریکای لاتین زەنگی وەئاگاهاتنەوە و شۆڕشی سۆسیالیستی بەهێزەوە بەرامبەر بە واشەنتۆن لێدەدا، ئەم وەئاگاهاتنەوەیە ئەو کاتە دەستیپێکرد کە سەرۆکە شۆڕشگێڕەکەی ڤەنزوێلا(هۆگۆ شافیز) ئالاٚ سوورەکانی بەرزکردەوەو مەیدانی لە واشەنتۆن گرت و، لە ماوەی ساڵێکدا (2006) پۆلیڤیاشی گرتەوە کە سەرۆکەکەی (ئیفۆ مۆرالیس) سیاسەتێکی کۆمۆنیستانەی ڕۆشەن دەگرێتە بەر و هەر لە سەرەتاشدا کەرتی نەوتی خۆماڵی کرد تاکو وەئاگاهاتنەوەکە درێژە بکێشیٚ و بەرەو ئەکوادۆر هەڵکشیٚ و سەرکردەیەکی کۆمۆنیست(رافائیل گۆریا) بێتە سەرکارو، بگاتە نیکاراگواو کۆنە تێکۆشەری کۆمۆنیست و دوژمنی سەرسەختی واشەنتۆن(دانیال ئۆرتیگا) دەسەلاٚت بگرێتەوە دەست.

لە شیللی دا (میشال باشیلیت)ی سۆسیالیست بووە سەرۆکی ولاٚت و، نیشانەکانی هەڵکشانی کۆمۆنیزم و سۆسیالیزم لە گەلیٚ ولاٚتی وەکو بەرازیل و پیرۆ وئۆرۆگوای.... وەدیارکەوتوون و هەموو ئەمانەش تەنها لە ماوەی ساڵێکدا.

ولاٚتانی کیشوەری ئەمریکای لاتین کۆمەڵیٚ دیاردەی هاوبەشی وەکو: هەژاری و قەیرانەکانی ئابووری و گەندەڵی و تاوان و مافیاو مادده بێهۆشکەرەکانیان هەیە. تێکڕای ئەو دیاردە نێگەتیڤانەش دەستی ئەمریکای تێدا هەبووە، لەوەی کە پەرەبستێنن و زەمینەیەکی لەبار خۆشبکەن بۆ هاتنە سەرکاری ڕژێمە کۆمۆنیستەکان و یەکگرتنیان لە بەرامبەر ئەمریکادا. دەشیٚ ئەم یەکگرتنە ببێتە هەوێنی ئەزموونێکی تازەی کۆمۆنیزم کە ڕەنگە لە بەر لاوازی ئابووری زۆر درێژە نەکێشیٚ ، بەلاٚم بە دڵنیاییەوە کاریگەریەکی گەورەی دەبیٚ بۆ سەر ئەمریکا کە ڕانەهاتووە لە دووری چەند هەنگاوێکدا دوژمنێکی نزیك لە خۆی لە باخچەکەی پشتەوەیدا ببینێت!!

هەرچەندە کە تێکڕای ئەو ڕژێمانە لە ڕێگای هەڵبژاردنی دیموکراسییەوە هاتوونەتە سەرکار، بەلاٚم ڕەنگە یەکگرتنیان لە تێکۆشاندا لە دژی ئەمریکاو بەرزکردنەوەی ئالاٚی سوور و دروشمی کۆمۆنیستانە و هەنگاونانیان بەرەو پێڕەوکردنی سیاسەتی خۆماڵیکردن و، کۆنترۆڵکردنی ئابووری لە لایەن دەوڵەتەوە، هۆکارگەلێك بن بۆ وەرچەرخان بەرەو ڕژێمی گشتگیر و واز لە دیموکراسی و هەڵبژاردن بهێنن و لە ڕێگەی هێزەوە، بە بەهانەی ڕووبەڕووبونەوەی دوژمنی هاوبەشی سەرمایەدار، دەسەلاٚت مۆنۆپۆلبکەن، بەتایبەتیش کە سەختە یان ئاستەمە بتوانن لە بەرامبەر قەیرانە ئابوورییە سەختەکانیاندا سەرکەوتن بەدەستبهێنن.

ئەمە قۆناغێکی دووەمی قۆناغەکانی کۆمۆنیزمی جیهانە، بە دڵنیاییشەوە دوا قۆناغ نابیٚ، ئیدی کیٚ دەزانیٚ.. ڕەنگە ڕۆژیٚ لە ڕۆژان خەونەکەی کارل مارکس بێتەدی و کۆمۆنیزم لە ئەوروپادا سەرهەڵبداتەوە بە تایبەتیش کە پارتە سوسیالیست و کرێکارییەکان ئێستا بە شێوەیەکی بەرچاو لەوێدا چالاکن و پتر لە هەموو شوێنێکیش خۆپیشاندان لە دژی جیهانگیری سەرمایەداریدا بە خۆیەوە دەبینیٚ!!

www.dengekan.com
2/2/2007